

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Клео Стефанова Протохристова, гост преподавател в Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“

на материалите, представени за участие в конкурс за заемане на академичната длъжност „доцент“ в Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“

по: област на висше образование 2. Хуманитарни науки
професионално направление 2.1. Филология

(Антична и западноевропейска литература: сравнително литературознание)

В конкурса за „доцент“, обявен в Държавен вестник, бр. 96/17.11.2023 г., и в интернет-страница на Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“ за нуждите на катедра „История на литературата и сравнително литературознание“ към Филологическия факултет, като единствен кандидат участва д-р Соня Красиминова Александрова-Колева от Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“. Със заповед № РД-21-75 от 16.01.2024 г. на Ректора на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ съм определена за член на научното жури по конкурса.

Представеният от д-р Соня Александрова комплект материали на хартиен носител е в съответствие с Правилника за развитие на академичния състав на ПУ, и включва следните документи:

1. молба по образец до ректора за допускане до участие в конкурса;
2. автобиография по европейски формат;
3. диплома за образователно-квалификационна степен ‘магистър’ - оригинал с приложение или нотариално заверено копие;
4. диплома за образователна и научна степен ‘доктор’ - оригинал или нотариално заверено копие;
5. списък на научните трудове;
6. справка за спазване на специфичните изисквания на Филологически факултет, съгласно чл.65.(3) ПРАСПУ;
7. анотации на материалите по чл.65. от ПРАСПУ, включително самооценка на приносите
8. декларация за оригиналност и достоверност на приложените документи;
9. преписи от протоколи от КС, ФС, АС във връзка с конкурса;

10. държавен вестник с обявата на конкурса (копие);
11. удостоверение за трудов стаж;
12. документи за учебна работа;
13. документи за научноизследователска работа;
14. документи съобразно специфичните изисквания на Филологически факултет;

Кандидатката гл. ас. д-р Соня Александрова участва в конкурса с хабилитационен труд, издаден като монография и озаглавен „Предмодернистични характеристики в творчеството на Мопасан“, 10 научни статии по темата на хабилитацията и 13 научни статии по други теми. Извън конкурса са представени две издания на дисертационния труд – на български език (Западноевропейската литературна 1953/54-та година. Пловдив: УИ „Паисий Хилендарски“, 2012), и на френски (*L'année littéraire 1953-54 dans la littérature européenne*. Berlin: Éditions universitaires européennes, 2019) и 11 статии по същата тема. Осем от публикациите са в международни издания. Пет са издадени в съавторство.

Соня Александрова е възпитаница на Пловдивския университет, където е следвала по специалността Български език и френски език. През 2008 година защитава докторска дисертация, подготвена по програма за съвместна докторантура (*cotutelle de thèse*) на Пловдивския университет с Университета Артоа в Арас (Франция) на тема „Западноевропейската литературна 1953/54 година“. От 2008 г. до настоящия момент е преподавател по Антична и западноевропейска литература в Пловдивския университет. Води лекции и семинари по тази дисциплина, както и значителен брой други курсове в бакалавърска и магистърска степен. Д-р Александрова е утвърдена като компетентен и високо ефективен преподавател, който се радва на уважението на колегията и на студентите.

Кандидатката е участвала след докторската си защита на 29 научни форума, 13 от тях международни (10 от участията са в съавторство) и е работила по четири научни проекта (единия национален).

За добрата публична ефективност на публикациите на кандидатката свидетелства приложеният към документацията списък с крания, където са посочени 6 цитата.

Предвидимо, най-решаваща роля за легитимиране на кандидатурата е отредена на хабилитационния труд, посветен на творчеството на Мопасан – автор, към когото Соня Александрова проявява траен и задълбочен интерес. Основната хипотеза, около която се организира изследването на частните проблеми, включени в монографията, е че в творчеството на Мопасан присъстват на предмодернистични характеристики. Основният аргумент, с който се тръгва към доказването на тази хипотеза, е че при Мопасан се наблюдават отклонения от практиките на социалния реализъм и натурализма, окачествени като „тактически приложения на традиционни литературни похвати с нетрадиционни цели“.

Самият избор на Мопасан като обект на изследването има своите достойнства, тъй като независимо от постоянния поток публикации върху творчеството му – основно във Франция, но също – макар и по-скоро спорадично – и извън нея, името му не присъства в привилегирвания репертоар на актуалното литературознание. Успешно е и решението творчеството на Мопасан да бъде анализирано като своеобразна антиципация на модернизма, понеже утвърденото разбиране за него е по-скоро като за завършващ, последвал кризата на натурализма, етап на социалния реализъм във Франция. Благоприятни предпоставки за надеждността на аналитичните наблюдения е високата степен на владеене на френски език, с която авторката разполага, а също и обезпечеността им от впечатляващия обем да проучените критически изследвания върху Мопасан, както и от добрата им асимилация. С голяма степен на сигурност би могло да се предположи, че Соня Александрова е най-добре подготвеният специалист по Мопасан в България.

Книгата е организирана в стройна, добре обмислена схема от увод, седем глави и заключение. Първите две глави имат въвеждащ характер, в тях се уточняват теоретичните и литературноисторическите ориентири на изследването. Третата задава водещата методологическа оптика, определена от фокуса върху повторенията като определящ механизъм в творчеството на Мопасан. По този начин е трасиран маршрутът, по който се осъществяват по-нататъшните, същностни проучвания, провеждани основно в режима на *close reading*. В случая въпросният подход трябва да бъде разбран единствено като „близко четене“, но не и като „затворено“, както

обичайно се мисли оригиналният термин, защото аналитичните процедури, провеждани в труда, са подчинени на последователно съобразяване с разнообразни контекстуални рамки – актуалното за творчеството на Мопасан развитие на изобразителните изкуства, естетическите практики на *ар нуво*, традиционните за Франция тенденции при именуването на църкви, модния за времето флорален интериорен дизайн, реконструирани с помощта на изчерпателни конкретизиращи екскурси за различни аспекти от културата на Франция през късния деветнайсети век, релевантни за творческите търсения на писателя. Понякога пространните обяснителни отклонения са недокрай защитими като съотношение между обем и функционалност, но без това да нарушава композиционната стабилност на текста. Цялостното впечатление, което изложението създава, е за спокойна овладяност на проблемното поле и стабилна информативна обезпеченост на проучвателните ходове. Като допълнително достойнство бих изтъкнала усета за оригинални, провокиращи аспекти, в които да бъде представена защитаваната водеща хипотеза.

Като извънредно продуктивна оценявам идеята настойчивите текстуални повторения и автоцитати, характерни за Мопасан, да бъдат интерпретирани като прояви на автотекстуалност, защото подобен подход дава възможност да се установи неслучайността на конкретни своеобразия в писателския му почерк, анализиран основно с фокус върху отделни негови произведения, и съответно по-мощната им валидност. Може само да се съжاليا, че анализът на избраните примери не е съобразен с теоретичните и методологически възможности, които предоставя образцовото изследване върху автотекстуалността на Радосвет Коларов.

Като несъмнено приносен момент заслужават да бъдат открити констатациите на Соня Александрова за отделни случаи на некоректни, понякога дори компрометиращи смисъла преводи на Мопасан на български, основаващи се на провежданите от нея анализи на едно или друго негово произведение по повод проучването на отделните проблеми. Във всички тези случаи тя е предложила редакции, уместни и продуктивни с оглед доказване на защитаваните тези. Периодично подновяващите се, достатъчно системни наблюдения върху установените несъответствия оформят допълнителен изследователски сюжет, който произвежда,

редом с артикулираните основни изводи, и имплицитното заключение, че един нов, актуализиран превод на творчеството на писателя е крайно наложително.

Както става ясно от казаното досега, общото ми впечатление от хабилитационния труд на Соня Александрова е положително. Като цяло текстът говори за стабилен професионализъм и за завидно познаване на изследвания материал, достойнства, които го легитимират като убедителна заявка за хабилитация.

Същевременно, отделни моменти в него предизвикват резерви или несъгласие. Най-важният измежду тях е окачествяването на антимиетизма като неоспорим разпознавателен белег на модернизма – положение, върху което на практика се крепи водещата идея на изложението. Добре е да се съобрази, че проблематизирането на миметичната репрезентация има значително по-ранно начало и е заложено още в естетиката на романтизма. Така че, когато в изследването се говори за „изместване на огледалото като метафора на реалистичното писане“ (с. 328-329) и за “протичането на артистичната енергия в посока от автора към света“ (с.329), е недопустимо да се игнорира обстоятелството, че още романтиците противопоставят на огледалото, традиционна метафора на мимезиса, на „прожектора“, онази имагинативна мощ, независима от каквато и да е „отразена“ предзададена реалност, която се излъчва от твореца (нека спомена поне христоматийно незаобиколимото изследване на М. Х. Ейбрамс от 1953 г. „Огледалото и лампата“).

Склонна съм да проявя известен скепсис и към квалификацията на наблюдаваните своеобразия в творчеството на Мопасан като изпреварващи, предмодернистични характеристики. Логично възниква въпросът защо, ако наистина, както настоява постановката на Александрова, творчеството на Мопасан се представя като някакво подранило осъществяване на модернизма, от страна на модернистите липсва ясно изразен интерес към него, докато същевременно всички те, без изключение, припознават като свой вдъхновяващ предшественик и учител същия Флобер, спрямо когото непосредственият му ученик Мопасан упорито се стреми да се еманципира.

Позволявам си да проявя допълнителна изискателност към начина, по който в труда се използват теоретическите и критическите източници. Като цяло, налице е последователното им и изчерпателно цитиране. Както посочих още по повод на вътрешното обсъждане на труда обаче, в една или друга степен текстът отказва да конкретизира с достатъчна яснота до каква степен собственото изложение е задължено на предходни изследвания и откъде започва личният принос. Объркваща е, например, референцията към прочита на „Бел ами“ на Жули Местро, аргументирана единствено с отказа да се използва обичайния за френското литературознание термин *incipit*, но пък анализът на въвеждащата част на романа притеснително близко следва този на Местро, която идентифицира във въведението модела за бъдещото развитие на героя. По подобен начин, при иначе коректното цитиране на изследването на Жозет Рико по повод ролята, отредена на Мадлената в романа, е пропуснато да се спомене нещо извънредно важно – че тъкмо Рико успоредява топонима „Мадлена“ с името на Мадлен Форестие, успоредяване, върху което е построена собствената теза на Александрова за „удвояването на образа на Мадлен“. Давам си сметка, разбира се, че предявявайки подобни претенции, се опитвам отчаяно да противодействам на все по-масово и по-категорично налагащ се стил на боравене с чужди постановки и идеи, очевидно предпоставено от новите информационни технологии (повече от сигурно е, че с ценната помощ на изкуствения интелект се стигнем и до окончателното компрометиране на критериите за авторство). Но пък продължавам да вярвам, че за едно научно начинание, редом с инвестираните в него усилия, интелектуални способности и талант, определящо достойнство е и безупречната му морална чистоплътност.

С оглед изискването в рецензията да бъдат включени и лични впечатления от кандидата, мога да заявя, че познавам Соня Александрова от дълго време. Бях научен ръководител на докторантурата ѝ, впоследствие работихме в екип като преподаватели по Антична и западноевропейска литература, както и по различни други дисциплини на бакалавърско и магистърско ниво. Специално искам да подчертая извънредните ѝ преподавателски качества, които се радват както на забележителна резултатност при постиженията на студентите, така и на признанието и симпатиите им.

Документацията по конкурса показва, че кандидатурата на гл. ас. д-р Соня Красимилова Александрова-Колева отговаря на всички изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България и Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния Правилник на ПУ „Паисий Хилендарски“ и са в съответствие с количествените показатели на критериите за заемане на академичната длъжност „доцент“ във Филологическия факултет.

Кандидатката е представила достатъчен брой научни трудове, в които има оригинални научни приноси, като определящата част от тях са публикувани в национални и международни академични издания. Натрупаният актив от учебната и научно-изследователската му дейност съответства на специфичните изисквания на Филологическия факултет, приети във връзка с Правилника на ПУ за приложение на ЗРАСРБ.

След като се запознах с представените в конкурса материали и научни трудове, убедена в тяхната значимост и съдържащи се в тях научни приноси, намирам за основателно да потвърдя своята положителна оценка, изразена по-горе, и да препоръчам на Научното жури да изготви доклад-предложение до Факултетния съвет на Филологическия факултет за избор на гл. ас. д-р Соня Красимилова Александрова-Колева на академичната длъжност „доцент“ в ПУ „Паисий Хилендарски“ по професионално направление 2. Хуманитарни науки, област на висше образование 2.1. Филология (Антична и западноевропейска литература) и с удовлетворение ще гласувам в подкрепа на това предложение.

11 март 2024 г.

Рецензент:

проф. дфн Клео Протохристова